

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет аудіовізуального мистецтва

Кафедра кінотелережисури та сценарної майстерності

ТЕОРІЯ ДРАМИ

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за напрямками
02 «Культура та мистецтво»

Освітні програми

«Кінорежисура та сценарна справа»,

«Режисура телебачення та аудіовізуальних проєктів»

Харків, 2023

УДК 82-2
Т 33

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 12 від 25.05.2023 року)

Рецензенти:

Черкасова Н.О., кандидат мистецьких наук, доцент, кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності Харківської державної академії культури

Коваленко Ю.Б., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри телерепортерської майстерності Харківської державної академії культури

Укладачі:

Борис Фарафонов, ст.викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

Т 33 Теорія драми : прогр. та навч.-метод. матеріали для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, які навчаються за напрямками 02 «Культура та мистецтво» **«Кінорежисура та сценарна справа», «Режисура телебачення та аудіовізуальних проєктів»** / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т аудіовізуального мистецтва, Каф. кінотелережисури та сценарної майстерності ; [уклад. Б. Я. Фарафонов]. Харків: ХДАК, 2023. 17 с.

Курс повинен сформувати і привести в систему уявлення щодо драматургії як складової аудіовізуального мистецтва та закласти підвалини фахової свідомості та професійного ставлення до діяльності в сфері екранної творчості та аудіовізуального виробництва. Також слід розглядати навчальний курс «Теорія драми» в контексті того, що він є одним з визначальних для розуміння основної фахово спрямованої дисципліни спеціальності і дає можливість здобувачам в ході його вивчення розібратися у фундаментальних питаннях фахової діяльності на рівні їх сучасного теоретичного усвідомлення та існуючих мистецьких практик. Видання містить програму курсу, теми семінарських та практичних занять, тематику самостійної роботи здобувачів, рекомендації до виконання контрольної роботи, перелік питань для самоперевірки, список рекомендованої літератури. Для викладачів та здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем, які навчаються за напрямками 02 «Культура та мистецтво».

УДК 82-2:791](073)

Харківська державна академія культури, 2023 рік.
Б.Я. Фарафонов, 2023 рік.

ЗМІСТ

Вступ	4
Програма навчальної дисципліни	6
Теми семінарських занять	
Семінарське заняття № 1	
Визначення поняття «драма» та її загальні елементи.	
Семінарське заняття № 2	
Задум драматургічного твору та драматичний конфлікт.	
Семінарське заняття № 3	
Поняття «подія» та ряд подій в драматургічному творі, що визначають сюжет.	
Семінарське заняття № 4	
Сюжет, як форма організації конфлікту в драматургічному творі.	
Семінарське заняття № 5	
Драматична дія як процес у часі та просторі.	
Теми практичних занять	
Практичне заняття № 1	
Аналіз драматургічного твору.	
Практичне заняття № 2	
Специфіка ідейно-тематичного аналізу драматургічного твору.	
Практичне заняття № 3	
Подія та дія: аналіз драматургічного твору по подіям.	
Практичне заняття № 4	
Сюжетні лінії та дія.	
Практичне заняття № 5	
Конфлікт і система персонажів у творі.	
Практичне заняття № 6	
Структура дії в драматургічному творі.	
Практичне заняття № 7	
Дія та жанр: взаємообумовленість.	
Теми індивідуальної роботи здобувачів	
Теми самостійної роботи здобувачів	
Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи	
Перелік питань для самоперевірки	
Список рекомендованої літератури	

ВСТУП

Загальний обсяг дисципліни складає 5 кредитів ЄКТС/ 150 годин, з них 50 годин аудиторної роботи та 100 годин самостійної роботи здобувача. Форма навчання денна, що передбачає аудиторні заняття та самостійну роботу здобувача вищої освіти. Розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять: лекції – 20 годин, семінарські заняття – 10 годин, практичні – 15 годин, індивідуальні заняття – 5 годин на здобувача, самостійна робота здобувача – 80 годин. Підсумковий контроль – іспит.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни: «Теорія драми» є пропедевтичним навчальним курсом, який повинен підготувати здобувачів до опанування навчального курсу «Кінодраматургія та сценарна справа», тому вивчення курсу має йти паралельно з такими дисциплінами як «Вступ до фаху», «Основи режисури аудіовізуальних творів», «Основи звукорежисури аудіовізуальних творів», «Основи майстерності оператора у виробництві аудіовізуальних творів», «Історія образотворчого мистецтва», «Теорія та практика монтажу аудіовізуальних творів», «Основи історії та теорії мистецтв» (за наявності).

Мета курсу: Місце навчальної дисципліни в освітній програмі визначається тим, що вона є визначальною до розуміння основної фахово спрямованої дисципліни спеціальності і дає можливість здобувачам в ході її вивчення, розібратися у фундаментальних питаннях фахової діяльності на рівні їх сучасного теоретичного усвідомлення. Виходячи з цього, мета курсу – сформувати уявлення що до драматургії як складової аудіовізуального мистецтва та закласти підвалини фахової свідомості та професійного ставлення до діяльності в сфері екранної творчості та аудіовізуального виробництва.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна (відповідно до освітньо-професійної програми) .

Загальні компетентності	ЗК 01 – знання та розуміння предметної області та професійної діяльності
	ЗК 02 – навички використання інформаційних та комунікаційних технологій
	ЗК 06 – здатність генерувати нові ідеї (креативність)
	ЗК 07 – здатність діяти соціально відповідально та свідомо
	ЗК 08 – здатність працювати в команді
	ЗК 09 – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
	ЗК 10 – здатність бути критичним та самокритичним
	ЗК 11 – здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт
	ЗК 13 – навички міжособистісної взаємодії
	ЗК 14 – здатність до адаптації в новій ситуації
	ЗК 15 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
	ЗК 16 – вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми
Фахові компетентності	ФК 02 – здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у творчо-виробничій діяльності
	ФК 04 – усвідомлення художньо-естетичної природи аудіовізуального мистецтва
	ФК 07 – здатність інтерпретувати художній образ аудіовізуальними засобами
	ФК 08 – здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в практичній діяльності
	ФК 09 – здатність здійснювати ділову комунікацію
	ФК 12 – здатність застосовувати традиційні та альтернативні інноваційні технології кінознавчої та творчо-виробничої діяльності
	ФК 15 – вміння опрацьовувати кінознавчу літературу, узагальнювати та аналізувати кінознавчий матеріал, формувати наукові теми та розуміти подальші перспективи розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах

Програмні результати навчання (відповідно до освітньо-професійної програми)

Програмні результати навчання	ПРН 01 – володіти методами та прийомами редакторської-сценарної, продюсерської, режисерської творчо-виробничої діяльності при створенні (виробництві) аудіовізуальних творів
	ПРН 05 – генерувати нові ідеї для втілення їх в аудіовізуальному творі
	ПРН 06 – створювати драматургічну концепцію та сценарій аудіовізуальних творів різних видів, жанрів, стилів
	ПРН 07 – забезпечувати виразність при втіленні авторського задуму аудіовізуального твору
	ПРН 08 – забезпечувати підготовчий, виробничий та пост-виробничий етапи створення (виробництва) аудіовізуальних творів різних видів, жанрів, стилів
	ПРН 09 – планувати і організовувати роботу колективу для виконання професійних завдань
	ПРН 10 – оформлювати виробничу документацію (заявка, календарно-постановочний план, кошторис тощо)

Програмою навчальної дисципліни «**Теорія драми**» передбачено надбання теоретичних знань та поєднання їх з первинними практичними вміннями та навичками творення драматургічної форми, що сприяє більш глибокому осмисленню та розумінню специфіки екранної творчості, розвитку творчого потенціалу особистості здобувача та самостійного критичного мислення, формуванню його ціннісних орієнтацій, адекватних соціокультурним реаліям.

Статус дисципліни – обов’язкова.

Форми навчальної роботи: лекції, семінари, практичні заняття, заняття індивідуального навчання та самостійна робота здобувачів, консультації. Лекційні та семінарські заняття мають інтерактивний пізнавальна-прикладний характер. Практичні заняття проводяться на інтеграції різних видів діяльності здобувачів: навчальної, наукової, практичної, креативної тощо.

Методи навчання. Основними методами навчання мають виступати як традиційні методи викладання, так і методи які забезпечують інноваційну модель проблемного навчання. Зокрема це такі, як проблемний метод (метод проблемного викладання); частково-пошуковий метод (евристичний); пояснювальна-ілюстративний (інформаційно-рецептивний); репродуктивний; дослідницький.

Також під час викладання предмету, викладач має можливість (години індивідуального навчання здобувача), використовувати індивідуальний (особистісний) підхід до здобувачів, який є основою особистісно зорієнтованого навчання.

Форми контролю: поточний, проміжний, підсумковий, завдання самостійної роботи (у тому числі, відповідно до рекомендацій кафедри, контрольна робота).

Завданням *поточного контролю* рівня знань є перевірка вивченого матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, формування навичок самостійної роботи з джерелами інформації та спроможності осмислення здобутої інформації та її інтерпретації; а також розвиток навичок усної самопрезентації. Здійснюється під час аудиторних занять.

Проміжний контроль рівня знань передбачає перевірку виконаних протягом вивчення відповідних тем, завдань самостійної роботи здобувачів. Здійснюється під час проведення семінарських занять та модульна-тематичних атестацій. Атестація (за потреби) передбачає індивідуальну перевірку знань матеріалу навчального курсу.

Підсумковий контроль виконується з метою оцінювання рівня знань, умінь та навичок, напрацьованих здобувачем протягом вивчення курсу. Система підсумкового контролю передбачає оцінювання рівня знань всіх тем навчальної дисципліни. Загальний бал складається з суми балів з усіх видів навчальної роботи згідно зі структурою залікових кредитів та балів, отриманих під час форми підсумкового контролю. Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови виконання усіх навчальних завдань і наявності позитивних результатів з усіх форм поточного та проміжного контролю. Кількість балів, які здобувач може отримати за результатами підсумкового контролю не може

перевищувати 25% від загальної кількості балів (100 балів), які передбачені за вивчення навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль вивчення дисципліни «Теорія драми» передбачено у формі іспиту.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Теорія драми» складається з 2-х розділів – теоретичної, до якої входять 10 тем які взаємопов'язані за змістом та мають певну логіку вивчення, та практичної, у вигляді семінарських та практичних занять, що містить по 5 тем, котрі розташовано за логікою формування професійна необхідних умінь та навичок.

ЛЕКЦІЙНА (ТЕОРЕТИЧНА) ЧАСТИНА КУРСУ

Тема 1. Драма: предмет вивчення курсу.

Визначення терміну «драма» та рівні його тлумачення.

Драма як рід літератури: род, вид, жанр літературного твору. Порівняльна характеристика трьох родів літератури: епосу, лірики, драми. Види драми. Драматургія як складова театру та кіно.

Тема 2. Драматургія: історія питання.

Драматургія і театр: історія взаємовідносин. Драма як репрезентація певної культури: епоха, стиль, форма. Умовність в драмі: сценічний час та сценічний простір, пріоритет словесної дії. Форми словесної дії: діалог, монолог, репліка.

Ремарка. Підтекст. Контекст.

Тема 3. Драматичний твір: загальна структура та складові драматичного твору.

Задум драматургічного твору: від загального до конкретного та навпаки.

Поняття «тема» та «ідея»: тема як конкретна проблема, ідея як морально-етичний виток драматичного твору. Поняття «художньо-образного рішення» твору. Запропоновані обставини: їх специфіка у драматургічному творі.

Сценічна дія як образне рішення проблеми (теми).

Тема 4. Драматичний конфлікт та сюжет як форма організації конфлікту.

Драматичний конфлікт як пружина розвитку твору. Дійові люди як носії конфлікту. Типологія побудови конфлікту в драматургічному творі та її еволюція у часі.

Тема 5. Композиція драматичного твору.

Композиція як співвідношення частин у цілому. Архітектонічна структура драматургічного твору: частини та взаємозв'язок між ними. Подія як зовнішній прояв дії. Ряд подій відповідно до теми твору як зовнішній прояв розвитку конфлікту.

Тема 6. Драматична дія.

Подія та її природа. Домінантна запропонована обставина як провокатор події. Поняття «задачі дійової особи» в події.

Принцип «акція – реакція» як рушійний до розвитку дії.

Тема 7. Драматургічна конструкція твору.

Загальні принципи архітектоніки драматургічного твору. Внутрішня конструкція: основні елементи драми – сюжет утворюючі події, сюжет доповнюючі події, моменти зупинки розвитку дії. Зовнішня конструкція драми: акт, сцена, ява.

Тема 8. Поняття жанру в драматургії.

Поняття «жанр» в різних видах мистецтва. «Трагічне» та «комічне» як естетичні категорії. Характеристика основних драматургічних жанрів. Системний підхід до визначення жанрів. Принципи поділу на жанри: тематичний, структурний, функціональний. Режисерські інтерпретації жанрів.

Тема 9. Форма та стиль драматургічного твору.

Основні формоутворюючі компоненти. Специфіка взаємовідносин форми та змісту. «Закрита» та «відкрита» форма. Аналіз форми. Стилїстика драматурга. Режисерська інтерпретація.

Тема 10. Специфіка існування драматургічного твору в аудіовізуальному мистецтві.

Поняття «коду» в мистецтві. Організація смислу в драматичному творі: назва та зміст, їх вплив на смисл твору. Символ та структурно-семантичні категорії.

Драматургічний знак. Системна аналітика драматургічного твору: ідейно-тематичний аналіз, аналіз дії у драматичному творі, формально-композиційний аналіз драматургічного твору, текстовий аналіз твору.

Методи аналізу драматичного твору: аналіз дії К. Станіславського, драматургічний аналіз С. Балухатого, дієвий аналіз твору А. Паламішева, структурний аналіз.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА КУРСУ

Практична частина курсу складаються з семінарських занять, та практичних занять. Кожен з цих видів має певне значення для опанування навчальною дисципліною, а всі разом, вони становлять першу сходинку до обраної здобувачами фахової діяльності. Враховувались умови в яких йде навчальний процес (пандемія, воєнний стан в країні), теми семінарських та практичних занять та методика опанування навчальним матеріалом розраховані таким чином, що навчальна праця над ними може йти як в традиційному (online), так і в дистанційному режимі.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

- Тема 1. Визначення поняття «драма» та її загальні елементи.
- Тема 2. Задум драматургічного твору та драматичний конфлікт.
- Тема 3. Поняття «подія» та ряд подій в драматургічному творі, що визначають сюжет.
- Тема 4. Сюжет як форма організації конфлікту в драматургічному творі.
- Тема 5. Драматична дія як процес у часі та просторі.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.

- Тема 1. Аналіз драматургічного твору.
- Тема 2. Специфіка ідейно-тематичного аналізу драматургічного твору.
- Тема 3. Подія та дія: аналіз драматургічного твору по подіям.
- Тема 4. Сюжетні лінії та дія.
- Тема 5. Драматургічний конфлікт і система персонажів у творі.
- Тема 6. Структура дії в драматургічному творі.
- Тема 7. Дія та жанр: взаємообумовленість.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1

Визначення поняття «драма» та її загальні елементи.

Питання:

- 1.1. «Поетика» Аристотеля як джерело уявлень про теорію драматургії.
- 1.2. Основні етапи розвитку теоретичних уявлень щодо драматургічного твору.
- 1.3. Розтлумачте різницю поміж «видами» та «формами» драматургії.
- 1.4. Поясніть, чому «драма» як жанр виникає пізніше за «трагедію» та «комедію».

Семінарське заняття № 2

Задум драматургічного твору та драматичний конфлікт.

Питання:

- 2.1. Розтлумачте, що входить в поняття «задум драматургічного твору».
- 2.2. Конфлікт як рушійна сила сюжету.
- 2.3. Типологія конфлікту в драматичному творі.
- 2.4. Дені Дідро, Готгольд Ефраїм Лесінг і їх значення у розвитку теорії драми.

Семінарське заняття № 3

Поняття «подія» та ряд подій в драматургічному творі, що визначають сюжет.

Питання:

- 3.1. Визначення поняття «подія» в сценічному та екранному мистецтвах.
- 3.2. В чому визначається (з чого складається) лінія розвитку конфлікту в драматургічному творі.
- 3.3. Поясніть, як подія впливає на дію персонажу, який опинився в просторі певної події.
- 3.4. Розтлумачте, що таке аналіз сюжету по подіях і для чого він потрібен.

Семінарське заняття № 4

Сюжет як форма організації конфлікту в драматургічному творі.

Питання:

- 4.1. Дайте тлумачення поняттю «сюжет» в мистецтвознавстві та поясніть його специфіку що до екранного мистецтва.
- 4.2. Складові сюжету.
- 4.3. Поясніть різницю поміж трьохактною структурою драматургічного твору та архітектонічною структурою драматургічного твору.
- 4.4. В якій формі може відбуватися зіткнення по конфлікту поміж персонажами в драматургічному творі.

Семінарське заняття № 5

Драматична дія як процес у часі та просторі.

Питання:

- 5.1. Чим поняття «драматична дія» різниться від поняття «дія».
- 5.2. В чому конкретизується «лінія розвитку дії персонажу».
- 5.3. Поясніть вираз «якісні етапи розвитку дії».
- 5.4. Як визначити, що в творі вибудовано розвиток дії.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Аналіз драматургічного твору.

Аналітична робота режисера та її значення в процесі роботи над сценічним та екранним дійством. Завдання, які вирішує режисер в ході процесу аналізу драматургічного твору. Два види аналізу: по подіям та ідейно-тематичний. Мета кожного та взаємне доповнення їх результатів. Методологічно правильно, коли спочатку робиться аналіз твору по подіям, а потім з його урахуванням, йде ідейно-тематичний аналіз.

Приклади аналізу по подіям на конкретиці драматургічного матеріалу.

Практичне заняття № 2

Специфіка ідейно-тематичного аналізу драматургічного твору.

Ідейно-тематичний аналіз драматургічного твору як частина аналітичної роботи режисера над твором драматургії. Визначення тематики, як актуальної проблематики твору, матеріал на якому досліджується проблема в певній конкретиці свого існування. Конфлікт як різниця поглядів на рішення проблеми. Сюжетний обсяг твору, як утворення складовими новою якістю стосунків в контексті комплексу обставин, що провокують емоційна окрашене ставлення до фабули твору.

Ідея як логічна обґрунтований висновок з розвитку сюжету в творі. Може мати певний нахил – моральний, політичний, соціальний тощо.

Практичне заняття № 3

Подія та дія: аналіз драматургічного твору по подіям.

Дія – розвиток відносин (дія провокує розвиток відносин).

Драматична дія характеризується напругою в розвитку відносин.

Напругу в розвитку відносин забезпечує конфлікт, як різницю ставлення до певного предмету, який актуальний для всіх дійових осіб оповідної історії.

Дія – акт волевиявлення особистості, спрямований на досягнення певної мети.

Дія реалізується через дієві акти (акти дії), які можуть бути психічними, фізичними, словесними та призводять особистість до конкретних вчинків, що утворюють основу фабульної конструкції твору.

Подія – те, що відбулося по (тобто, завдяки) дії. Подія – обставина, що виникає завдяки чий-то певній дії (вона є результатом дії).

Обставина є даність стану чогось, що визначаємо як суттєве для персонажу.

Обставини поділяємо на обставини простору дії, часу дії, образу дії та обставини особистості (персонажу).

Дія присутня, бо властива, кожній дієвій особі у творі (кожному персонажу) і зумовлена метою, до якої прагне персонаж (дієва особа). Завдяки досягненню мети, дієва особа вирішує певну задачу («100 тисяч» Карпенка – Карого як ілюстративний матеріал по темі), що вкрай необхідна для її життя. Тобто над-завдання завжди дієве, бо потребує ініціацію процесу досягнення мети персонажу (не вистачає капіталу, щоб вигідно скупити землю).

Лінія розвитку дії визначається вчинками, які вчиняє дійова особа, в своєму прагненні досягти мети. Послідовність вчинків є лінією розвитку дії персонажу.

Дія у творі є процесом розвитку відносин між персонажами твору, які спровоковані певною обставиною, що змінила напрямок розвитку життя персонажів.

Практичне заняття № 4

Сюжетні лінії та дія.

Дія як акт волевиявлення спрямований на досягнення мети. Персонаж як дієва особа, тобто особа, що має мету і творить вчинки, які повинні наблизити персонаж до мети.

Персонажі утворюють своєю дією та її спрямованістю щодо конфлікту, локальні лінії розвитку дії в творі. Лінія розвитку дії в творі буде складатися з локальних ліній розвитку, що породжують в процесі співіснування, нову якість – загальну лінію розвитку дії у творі.

Лінія розвитку сприяє якісному розвитку сюжету твору, виводячи його в процесі розвитку на постійно нову якість.

Практичне заняття № 5

Конфлікт і система персонажів у творі.

Конфлікт як різність ставлення, яке виникає поміж персонажами у їх сприйманні проблеми, що спровокована певною подією.

Поняття «зіткнення по проблемі» як конфліктного зіткнення.

Лінія розвитку конфлікту в творі як послідовність конфліктних зіткнень.

Персонажі у творі не можуть не мати ставлення до предмету конфлікту, бо він впливає на них.

Утворення таборів, що відображають певне ставлення до конфлікту.

Практичне заняття № 6

Структура дії в драматургічному творі.

Дія як процес розвитку взаємовідносин поміж персонажами з певного приводу.

Як і любий процес, дія має розвиток у часі та просторі і відповідає загальній схемі розвитку будь якого процесу – зародження в результаті провокування виникнення та подальшого становлення процесу, його розвитку до досягнення максимальної стадії в розвитку та подальшого згасання. Архітектонічна структура твору, як структура відображення процесу розвитку дії у творі.

Практичне заняття № 7

Дія та жанр: взаємообумовленість.

Жанр як ставлення до матеріалу твору, погляд автора на оповіданні події. Вплив динаміки розвитку дії на утворення жанрових ознак. «Канонічні» жанрові форми та їх темпові та ритмічні особливості на прикладі детективу, мелодрами та пригодницького жанру. Темпоритм оповіді як ознака швидкості, або напруженості розвитку дії у творі (на конкретних прикладах).

ТЕМИ ГОДИН ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧА

1.	Тема 1. Аналіз драматургічного твору.	1
2.	Тема 2. Специфіка ідейно-тематичного аналізу драматургічного твору.	1
3.	Тема 3. Подія та дія: аналіз драматургічного твору по подіям.	1
4.	Тема 4. Сюжетні лінії та дія.	1
5.	Тема 5. Драматургічний конфлікт і система персонажів у творі.	1
Разом	5	

ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Для оволодіння матеріалом курсу окрім аудиторної роботи значна увага приділяється самостійній роботі здобувачів. Вона є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у час, коли аудиторні заняття зведені до мінімуму, або навчання проходить у дистанційному режимі. Самостійна робота здобувачів є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння здобувачами у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався в ході аудиторних занять.

Підготовка до аудиторних занять, до проміжного та підсумкового контролю знань відбувається згідно робочої/навчальної програми.

Під час самостійної роботи здобувачів передбачається:

- ознайомлення та конспектування навчальної літератури;
- пошук та перегляд джерел інформації за тематикою навчальної дисципліни (в тому числі і в мережі Інтернет);
- робота з ілюстративним та відеоматеріалом;
- інші форми роботи (в тому числі і творчі).

№	Назва теми	Години
1.	Тема 1. Драма: предмет вивчення курсу.	4
2.	Тема 2. Драматургія: історія питання.	4
3.	Тема 3. Драматичний твір: загальна структура та складові драматичного твору.	4
4.	Тема 4. Драматичний конфлікт та сюжет як форма організації конфлікту.	4
5.	Тема 5. Композиція драматичного твору.	4
6.	Тема 6. Драматична дія.	4
7.	Тема 7. Драматургічна конструкція твору.	4
8.	Тема 8. Поняття жанру в драматургії.	4
9.	Тема 9. Форма та стиль драматургічного твору.	4
10.	Тема 10. Специфіка існування драматургічного твору в аудіовізуальному мистецтві.	4
11.	Тема 11. Визначення поняття «драма» та її загальні елементи.	4
12.	Тема 12. Задум драматургічного твору та драматичний конфлікт.	4
13.	Тема 13. Поняття «подія» та ряд подій в драматургічному творі, що визначають сюжет.	4
14.	Тема 14. Сюжет як форма організації конфлікту в драматургічному творі.	4
15.	Тема 15. Драматична дія як процес у часі та просторі.	4
16.	Тема 16. Аналіз драматургічного твору.	6

17.	Тема 17. Специфіка ідейно-тематичного аналізу драматургічного твору.	6
18.	Тема 18. Подія та дія: аналіз драматургічного твору по подіям.	6
19.	Тема 19. Сюжетні лінії та дія.	6
20.	Тема 20. Драматургічний конфлікт і система персонажів у творі.	6
21.	Тема 21. Структура дії в драматургічному творі.	4
22.	Тема 22. Дія та жанр: взаємообумовленість.	6
Разом		100

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів у процесі вивчення курсу «Теорія драми» передбачає декілька різновидів діяльності, які виносяться як контрольні роботи, що засвідчують рівень та якість опанування навчальним курсом. Це:

1. Робота над конспектом лекцій.
2. Самостійне вивчення першоджерел.
3. Робота над практичними екранними завданнями (екранні вправи та екранні навчальні роботи).
4. Ознайомлення з екранними творами, визнаними художньою спадщиною національного та світового кінематографа.

Робота над конспектом лекцій.

Специфіка лекційної частини курсу «Теорія драми» полягає в тому, що канонізованої навчально-методичної літератури, а також підручників, які визнані як фундаментальні при опануванні фахом режисури екранних творів існує доволі багато і ми змушені, виходячи з обсягу годин, відведених на опанування навчальної дисципліни досить точно визначити ракурс нашого погляду на предмет дисципліни. Саме тому робота над конспектом лекцій, який складається з матеріалів, що подаються викладачем в ході лекційних занять та виявляються під час самостійної роботи над першоджерелами та в ході виконання навчальних вправ, має велике значення для формування фахової свідомості студента. Доцільним є ведення конспекту (робочих записів) за певною системою:

1. Теоретичні положення та пояснення до них.
2. Першоджерела та коментарі до них.
3. Практичний досвід та коментар до нього (творчий щоденник).
4. Особистий довідник.

Така структуризація дозволяє певною мірою структурувати отриману під час навчання інформацію і систематизувати її, що сприяє формуванню певної моделі фахової свідомості та формуванню необхідних фахових компетенцій.

Процес опанування навчальною дисципліною, бо вона є теоретично-практичною і в якості кінцевого результату передбачає певний практичний доробок у вигляді доповідей для семінарських занять та виконання навчальних вправ практичного характеру, повинен бути зорієнтованим на творчому засвоєнні та, відповідно, практичному застосуванні отриманих в ході занять теоретичних знань в процесі формуванні практичних умінь творення екранного твору.

Як вірно зазначають методисти, накопичення теоретичних знань та уявлень не має бути самоціллю, бо без застосування в практичній діяльності (тобто творенні екранного продукту), ця інформація не є актуальною і не відкладається в довготривалій пам'яті.

Необхідність чіткого та акуратного ведення конспекту зумовлена його актуальністю у подальшому фаховому житті студента, він стає своєрідним робочим довідником та фаховим щоденником. Звичка занотовувати та аналізувати свій безпосередній, або чийсь, тобто опосередкований, фаховий досвід, дає можливість прискорити процес фахового

зростання. В будь якій сфері діяльності окремі фахові поняття та визначення знаходяться у певному взаємозв'язку, тому невірне визначення або тлумачення одного породжує ланцюгову реакцію невірного тлумачення інших, що веде до кризи фахової свідомості, яка неодмінно впливає на фахову діяльність. Запобіганням цьому стає робота над термінологією, виховання певної культури спілкування професійною мовою, що потребує від викладача часу та терпіння.

Робота над першоджерелами та коментарі до них.

Вивчення теоретичного доробку мистецтвознавців та класиків екранної режисури займає значний обсяг часу самостійної роботи студента. Найбільш корисною, нам вважається така послідовність дій: ознайомлення зі змістом, передмовою та післямовою, що дає загальне уявлення про першоджерело, потім читання основного масиву тексту з виділенням основних тез автора, визначенням проблемних питань та варіантів відповідей на них. обов'язковим є визначення невідомих слів, термінів, незнайомих імен, для чого треба звертатись до енциклопедій і словників.

Дієвим засобом засвоєння матеріалу є складання конспекту першоджерела – стислий виклад основних положень і висновків в їх логічній послідовності з цитуванням найбільш значних думок автора. В конспекті необхідно вказати прізвище та ініціали автора, назву твору, місто, видавництво і рік видання, загальну кількість сторінок. При використанні цитати необхідно зазначити номер сторінки, на якій знаходиться вислів. В якості першоджерел часто виступають статті у збірках та періодичних виданнях. В цьому випадку, після назви статті зазначається назва збірки або періодичного видання, місце і рік видання (коли це журнал, місце видання не вказується), сторінки, на яких знаходиться матеріал. При використанні цитати із статті, номер сторінки не зазначається.

Конспектування першоджерел – важливий спосіб глибокого засвоєння знань, виробу вміння творчо мислити та розуміння еволюційних процесів, що відбувалися у світовому та національному кіномистецтві.

Практичний досвід та коментар до нього (творчий щоденник).

Виконання практичних екранних робіт пов'язане з накопиченням досвіду творення, що архіважливе для формування майбутнього фахівця в галузі екранного мистецтва та виробництва. Методика опанування прийомами творення зазвичай визначає, що кожен прийом виконує певне завдання, що практика творення потребує вмотивованості його застосування. Розуміти доцільність використання прийому допомагає фіксація аргументів на його користь і аналіз якості (технічної та художньої) коли робота закінчена. Тільки в цьому випадку можна казати, що кінематографіст зможе бути естетично переконливим і його твір впливатиме на свого глядача. Для формування цілеспрямованої, економної, а тобто ефективної діяльності в процесі виробництва, суттєву роль відіграє творчий щоденник у якому фіксуються хід роботи над практичними зйомочними вправами від постановки завдання, до аналізу технології і якості його виконання. Ця форма самостійної роботи, започаткована С.М.Ейзенштейном брала початок від тих робочих записів, що робив режисер в ході роботи над своїми фільмами і цей метод він пропонував своїм учням, коли викладав режисуру кіно у ВДІКу. Ефективність творчого щоденника не викликає сумнівів. Його ведення привчає до системної роботи над помилками і привчає до постійної аналітичної роботи, до постійного аналізу свого труда. Невипадково майже всі провідні режисери кіно 20 століття в тій чи іншій формі використовували цей метод самовдосконалення.

Особистий довідник.

Певною мірою це систематизована інформація фахового характеру, необхідна початківцям (і не тільки) як підказка в роботі, як оперативна інформація, що може впливати на прийняття рішень в ході роботи над екранним твором. Своєрідним прототипом

особистого довідника є «Словник театру» Патріса Паві, в котрому в стислій формі розглянуті найбільш актуальні теоретичні та практичні питання виникаючі в ході роботи над виставою, проте в галузі екранного мистецтва такого плану особистий порадник, конспект власного досвіду, не менш потрібен. І творчий щоденник і особистий довідник є тими формами фахового самовдосконалення, які супроводжують творчу особистість протягом усього його професійного, творчого життя.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення терміну драма та поясніть рівні його тлумачення.
2. Охарактеризуйте драму як рід літератури і поясніть його специфіку.
3. Дайте визначення базовим жанрам драми та поясніть їх специфіку.
4. Поясніть загальну структуру драматичного твору.
5. Розтлумачте, що є складовими драматичного твору.
6. Дайте визначення поняття «дія» та охарактеризуйте форми прояву дії в драматичному творі.
7. Розкрийте значення термінів «монолог», «діалог», «репліка».
8. Дайте тлумачення поняття «ремарка» та поясніть для чого вона потрібна в драматичному творі та як вона впливає на підготовку театральної вистави.
9. Розкрийте поняття «текст», «підтекст», «контекст».
10. Поясніть навіщо нам потрібні такі поняття як «тема твору» та «ідея твору», задля позначення чого ми їх використовуємо.
11. Розтлумачте як Ви розумієте вислів «художньо-образне рішення сценічного/екранного твору», та що під *художньо-образним рішенням* твору розуміє мистецтвознавство.
12. Поясніть, що таке «запропоновані обставини» та чи можна їх класифікувати і яким чином.
13. Розтлумачте, що таке «запропоновані обставини часу та простору» в драматичному творі.
14. Розтлумачте, що таке «запропоновані обставини образу дії» в драматичному творі.
15. Поясніть, що таке «драматургічний конфлікт» і як він впливає на розвиток дії в сценічному та екранному творі.
16. Поясніть, що Ви розумієте під терміном «дійові люди» в драматичному творі і чим вони різняться від персонажів драматичного твору.
17. Поясніть різницю поміж поняттями «зовнішній конфлікт» та «внутрішній конфлікт» в драматичному творі.
18. Дайте визначення терміну «композиція» стосовно драматичного твору.
19. Що таке архітектонічна структура драматичного твору і чим вона різниться від композиції драматичного твору?
20. Поясніть вислів «подія як зовнішній прояв дії».
21. Як Ви вважаєте, чи можна ряд подій, що мають безпосереднє відношення до теми твору в їх причинно-наслідковій послідовності, розглядати як зовнішній прояв розвитку конфлікту в творі і чому.
22. Дайте визначення поняття «подія» і поясніть, що ми можемо вважати як подію в драматичному творі.
23. Розтлумачте яким чином пов'язані поняття «подія» та «задача дійової особи в події» в драматичному творі.
24. Поясніть, чому принцип «акція-реакція» є рушійним для розвитку дії в драматичному творі.
25. Поясніть, що ми маємо на увазі, коли говоримо про драматургічну конструкцію сценічного або екранного твору.

26. Розтлумачте, що таке «внутрішня конструкція драматичного твору».
27. Розтлумачте, що таке «зовнішня конструкція драматичного твору».
28. Розтлумачте поняття «жанр твору» стосовно драматургії.
29. Розтлумачте поняття «трагічне» та «комічне» як естетичні категорії.
30. Надайте характеристику основних жанрів драматургії.
31. Поясніть чому жанр «драма» з'явився пізніше трагедії та комедії.
32. Поясніть, що ми визначаємо як жанрові підвиди та які жанрові підвиди існують в драмі.
33. Поясніть які жанрові підвиди існують в комедії і в чому полягає різниця поміж ними.
34. Поясніть специфіку взаємовідносин форми та змісту в драмі.
35. Розтлумачте, що таке «відкрита» та «закрита» форма драматичного твору.
36. Поясніть, що таке режисерська інтерпретація драматичного твору.
37. Розтлумачте, що таке «системна аналітика драматургічного твору» і навіщо вона потрібна.
38. Ідейно-тематичний аналіз драматичного твору, що це таке?
39. Аналіз дії у драматичному творі, поясніть яким чином його здійснюють.
40. Формально-композиційний аналіз драматичного твору, що це таке?
41. Поясніть, текстовий аналіз драматургічного твору, для чого потрібен і яким чином робиться?
42. Розтлумачте вислів «Персонаж як соціальний тип», поясніть терміни «типажність», «амплуа».
43. Розкрийте значення «Поетики» Аристотеля для теорії драми.
44. Що таке закон триєдності в драматургії та з чим він пов'язаний.
45. Хто такі Дені Дідро та Готгольд Ефраїм Лессінг і який вклад вони внесли в розвиток теорії драми.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Обов'язкова:

1. Брюховецька Л.І. Своє/рідне кіно Леоніда Бикова. Київ, В-во «Задруга», 2010. 340 с.
2. Горевалов С., Десятник Г. Вступ до спеціальності «Кіно-, телемистецтво»: навчальний посібник. К. : КНУ, 2014. 132 с.
3. Лебедєв О. Пластичність кінематографічного зображення та її складові // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. 2013. Вип. 13. С. 160–168.
4. Арістотель «Поетика». Київ «Мистецтво» 1967. 138 с.
5. Лядов М. Сценарій. Основи кінодраматургії та техніка сценарія. Київ «Укртеакіновидав», 1930. 90с.
6. «Кіносценарій: основи написання» Сід Філд
Screenplay: The Foundations of Screenwriting. Syd Field / «Dell Publishing Company» 1979/ 320 p.
7. «Робоча книга сценариста» Сід Філд
The Screenwriter's Workbook: Exercises and Step-by-Step Instructions for Creating a Successful Screenplay, Newly Revised and Updated. Syd Field / «Random House Publishing Group» 2008/ 360 p.
8. «Історія на мільйон доларів» Роберт Маккі
Story: Style, Structure, Substance, and the Principles of Screenwriting. Robert McKee. HarperCollins e-books; 1st edition (September 28, 2010) 490 p.
9. «Діалог. Мистецтво слова для письменників, сценаристів та драматургів» Роберт Маккі
Dialogue: the Art of Verbal Action for Stage. Robert McKee. Twelve (July 12, 2016) 303 p.

10. Як пишуть та продають сценарії в США» Скіп Прес
The Complete Idiot's Guide to Screenwriting Kindle Edition. Skip Press. Alpha (November 9, 2000). 385 p.
11. «Анатомія історії. 22 кроки до створення успішного сценарію» Джон Трубі
The Anatomy of Story: 22 Steps to Becoming a Master Storyteller. John Truby. Farrar, Straus and Giroux; 1st edition (October 14, 2008). 464 pages
12. «Тисячолікий герой» Джозеф Кемпбелл
The Hero with a Thousand Faces. Joseph Campbell. New World Library; Third edition (July 28, 2008). 432 pages
13. «Подорож письменника: Міфологічні структури в літературі та кіно» Крістофер Воглер
The Writer's Journey - 25th Anniversary Edition: Mythic Structure for Writers. Christopher E. Vogler. Michael Wiese Productions; 4th edition (August 4, 2020). 510 pages
14. «Врятуйте котика! Інші секрети сценарної майстерності» Блейк Снайдер
Save The Cat! The Last Book on Screenwriting You'll Ever Need. Blake Snyder. Michael Wiese Productions (May 25, 2005). 195 pages
15. «Як працюють над сценарієм у Південній Каліфорнії» Девід Говард, Едвард Маблі, Френк Даніель
The Tools of Screenwriting: A Writer's Guide to the Craft and Elements of a Screenplay. David Howard, Edward Mabley. Frank Daniel. St. Martin's Griffin; Reprint edition (January 15, 1995). 320 pages
16. «Психологія для сценаристів: Побудова конфлікту в сюжеті» Вільям Індік
Psychology for Screenwriters. William Indick. Michael Wiese Productions (September 25, 2004). 308 pages
17. «Як зробити хороший сценарій великим» Лінда Сегер
Making a Good Script Great. Linda Seger. Silman-James Press; 3rd edition (February 15, 2010) 242 pages

Додаткова:

18. Брюховецька Л.І. Кіномистецтво: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ, Логос, 2011. 391 с.
19. Бурлака В. Історія образу. Мистецтво 2000-х. К. : Фонд підтримки візуальних досліджень, 2011. 206 с.
20. Безклубенко С. Д. Відеологія: основи теорії екранних мистецтв. К. : Альтерпрес, 2004. 328 с.
21. Вайда Анджей. Кіно і решта світу: Автобіографія / Пер. з пол. Віри Авксентьевої. К. : Етнос, 2004. 308 с.
22. Левко У.Е. Герменевтичні аспекти кіноінтерпретації художнього твору (на матеріалі екранізації художньої прози Станіслава Лема): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Т., 2010. 20 с.
23. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань : Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть / Ін-т проблем сучасного мист-ва ; Акад. Мистецтв України. Київ : ВХ [студіо], 2008. 187 с.

Інформаційні ресурси Інтернет:

- Державне агентство України з питань кіно – URL: <http://dergkino.gov.ua/>
24. Зніми кіно – URL : <http://snimikino.com>
25. Зніми фільм! Все про кіновиробництво – URL : <http://snimifilm.com>
26. Національна спілка кінематографістів України – URL: <http://www.ukrkino.com.ua/home/>
- Інтернет-журнал про авторське кіно «Cineticle» – URL: <http://cineticle.com/>
28. The Hollywood Reporter – URL: <https://www.hollywoodreporter.com/>
29. Variety – URL: <https://variety.com/>

30. Український онлайн-кінотеатр ТакFlix – URL: <https://takflix.com/uk>

ТЕОРІЯ ДРАМИ

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за напрямками
02 «Культура та мистецтво»

Укладачі:

Фарафонов Борис Якович, ст. викладач

Комп'ютерний набір і верстка Б. Фарафонов

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку 2022 р. Формат 60x84/16
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк різнограф
Ум. друк. арк. Тираж 100. Зам. №
ХДАК, 61057, Харків – 57, Бурсацький узвіз, 4
Надруковано в лаб. множ. техніки ХДАК